

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η φιλία

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο **οικεία** μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης• να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του• να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα• να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερές κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρησιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, **επιδέξιος** συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα **ωφέλεια** (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη **αξία** μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται• οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και **αυστηρό** κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σσ. 111-121, Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία.

β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας.

γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης.

δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες.

ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου «**Μπορούμε να διακρίνουμε ... (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).**» και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 4

β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις;

Άλλωστε (1η παράγραφος)

δηλαδή (2η παράγραφος)

Όταν (2η παράγραφος)

λοιπόν (4η παράγραφος).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: εγκωμίασαν, ευχαρίστηση, συναναστροφή, ακατάλυτη, φθείρεται.

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **οικεία**, **επιδέξιος**, **ωφέλεια**, **αξία**, **αυστηρό**.

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της παρένθεσης στις παρακάτω περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου:

«**διά το χρήσιμον**»

«**αγαπά**»

(**υλικό ή ηθικό**).

Μονάδες 3

β) Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του β' ενικού ρηματικού προσώπου στη δεύτερη παράγραφο και του α' πληθυντικού στην τρίτη παράγραφο.

Μονάδες 4

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

Γ1. Σε ομιλία 500-600 λέξεων που θα γράψετε για να εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας, με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, να εκθέσετε:

- α) τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε και
- β) την άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Το κείμενο αναφέρεται στην φιλία. Αρχικά, ο δοκιμογράφος επισημαίνει ότι αποτελεί πολύ σημαντικό πανανθρώπινο γνώρισμα. Στη συνέχεια, αναλύοντας την έννοια της φιλίας κατά τον Αριστοτέλη, εξηγεί ότι πρόκειται για τις ευνοϊκές διαθέσεις και την αμοιβαιότητα των συναισθημάτων, υπογραμμίζοντας ότι δεν υπάρχει φιλία με τα άψυχα αντικείμενα. Έπειτα, παρουσιάζοντας τα τρία είδη φιλίας, υποστηρίζει ότι στο πρώτο είδος η φιλία υπάρχει γιατί είναι χρήσιμη, ενώ στο δεύτερο γιατί δημιουργεί ικανοποίηση. Επισημαίνεται, όμως, ότι και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για σχέση ανταπόδοσης και ωφέλειας. Αντίθετα, το τρίτο είδος φιλίας βασίζεται στην ανθρωπιά και την αρετή, οι οποίες αποτελούν τη βάση για σταθερή και μόνιμη φιλία. Τέλος, συμπεραίνεται ότι μόνο ο φίλος μπορεί να αποτελέσει σωστό σύμβουλο και αντικειμενικό κριτή στα προβλήματα και τις αποφάσεις.

B1. α. Λάθος

β. Σωστό

γ. Σωστό

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B2. α) Ο πρώτος τρόπος ανάπτυξης της παραγράφου είναι η **διαίρεση**. Διαιρετέα έννοια είναι οι φιλικές σχέσεις και τα μέρη της διαίρεσης είναι «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν» και «διά το αγαθόν».

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

Ο δεύτερος τρόπος ανάπτυξης είναι η **αιτιολόγηση** καθώς με αιτιολογικές προτάσεις και τη χρήση του «δηλαδή» επεξηγούνται τα είδη των φιλικών σχέσεων.

[Ένας τρίτος τρόπος ανάπτυξης της παραγράφου είναι η χρήση **παραδειγμάτων** στις παρενθέσεις π.χ. (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.)].

β) άλλωστε: δηλώνει προσθήκη/έμφαση

δηλαδή: δηλώνει επεξήγηση

όταν: δηλώνει χρονική σχέση

λοιπόν: δηλώνει συμπέρασμα

B3. α) εγκωμίασαν: επαίνεσαν

ευχαρίστηση: ικανοποίηση

συναναστροφής: επικοινωνίας

ακατάλυτη: άφθαρτη

φθείρεται: καταστρέφεται

β) οικεία ≠ αλλότρια, ξένα

επιδέξιος ≠ αδέξιος

ωφέλεια ≠ βλάβη

αξία ≠ απαξία

αυστηρό ≠ επιεική

B4. α) «διά το χρήσιμον»: λόγια έκφραση ως ειδικός όρος

«αγαπά»: ο συγγραφέας υπαινίσσεται ένα άλλο περιεχόμενο της έννοιας της αγάπης

(υλικό ή ηθικό): η παρένθεση επεξηγεί, αποσαφηνίζει την έννοια του κέρδους

β) Με τη χρήση του **β' ενικού προσώπου** ο συγγραφέας διεξάγει έναν άτυπο διάλογο με τον αναγνώστη και προσδίδει αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο.

Με τη χρήση του **α' πληθυντικού προσώπου** στη **γ'** παράγραφο το ύφος χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα και συλλογικότητα.

Γ1. Επικοινωνιακό πλαίσιο: προφορική εισήγηση (χρειάζεται προσφώνηση, αποφώνηση και στοιχεία προφορικότητας στη γλώσσα και στο ύφος)

Πρόλογος

Συμμαθητές, συμμαθήτριες,

Με αφορμή την εκδήλωση που διοργανώνει το σχολείο μας με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις, θα ήθελα να αναφερθώ στα χαρακτηριστικά της φιλίας. Η φιλία αποτελεί ύψιστο αγαθό για τον άνθρωπο και αναγκαία προϋπόθεση για την προσωπική ανάπτυξη και τη συλλογική ευημερία. Θα ήθελα, λοιπόν, να παρουσιάσω τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, με δεδομένο ότι αυτή έχει αλλοτριωθεί στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινωνικής κρίσης της εποχής μας.

Κύριο μέρος

Α' ερώτημα: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας;

- Πρωταρχικό στοιχείο της γνήσιας φιλίας είναι ο σεβασμός και η αποδοχή της διαφορετικότητας του άλλου. Δεν μπορεί να υπάρξει

φιλία χωρίς αμοιβαίο σεβασμό και επίδειξη ανεκτικότητας προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του άλλου. Επιλέγουμε τους φίλους μας γι' αυτό που είναι· όχι γι' αυτό που θα θέλαμε ή θα μας εξυπηρετούσε να είναι.

- Πέρα από σεβασμό και αποδοχή της διαφορετικότητας, απαραίτητη προϋπόθεση για την οικοδόμηση μιας στέρεης φιλίας είναι η ανιδιοτέλεια. Μεταξύ φίλων υπάρχει αλτρουισμός, δηλαδή διάθεση για προσφορά χωρίς την προσδοκία αποκόμισης υλικών ή άλλων ανταλλαγμάτων.
- Βέβαια, απαιτείται άρση του εγωισμού και του ατομικισμού. Στο πλαίσιο της φιλίας εκμηδενίζονται η εγωπάθεια και το ατομικό συμφέρον. Αντιθέτως κυριαρχεί η άδολη αγάπη που συνοδεύεται από ειλικρίνεια και εντιμότητα.
- Τέλος, η φιλία οικοδομείται πάνω στον διάλογο. Ο διάλογος εξασφαλίζει ανταλλαγή απόψεων, έκφραση συναισθημάτων και σκέψεων και ειρηνική επίλυση των διαφορών. Οδηγεί στο ψυχικό πλησίασμα που είναι το ζητούμενο σε μια φιλία.

Β' ερώτημα: Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/ του διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας;

- **Ο αρνητικός ρόλος των κοινωνικών δικτύων**

Σήμερα, φίλες και φίλοι, η έννοια της φιλίας έχει αλλοτριωθεί. Οπωσδήποτε, σε αυτή την αλλαγή συνέβαλε η γενικότερη κοινωνική και ανθρωπιστική κρίση, αλλά δεν είναι αμελητέα και η αρνητική επίδραση του διαδικτύου, ιδίως των κοινωνικών δικτύων. Η έννοια της φιλίας στα κοινωνικά δίκτυα χρησιμοποιείται καταχρηστικά. Οι κάτοχοι λογαριασμών στα κοινωνικά δίκτυα έχουν εκατοντάδες ή και χιλιάδες «φίλους», με τους οποίους έχουν επιφανειακή σχέση (ή μπορεί να μην γνωρίζονται καθόλου). Από αυτού του είδους τις σχέσεις απουσιάζει η προσωπική επαφή, το συναισθηματικό δέσιμο και ο διάλογος. Κατά συνέπεια, πολλοί συνάνθρωποί μας έχουν την εντύπωση ότι έχουν φίλους, αλλά στην πραγματικότητα η γνήσια φιλία δεν υπάρχει.

Πέρα απ' αυτά, χρειάζεται να σημειωθεί ότι η πολύωρη ενασχόληση με το διαδίκτυο απομονώνει τον άνθρωπο, οδηγώντας τον στην εσωστρέφεια. Κατά συνέπεια, αυτή η απομόνωση στερεί τη δυνατότητα δημιουργίας και διατήρησης μιας φιλίας.

• **Ο θετικός ρόλος των κοινωνικών δικτύων**

Από την άλλη μεριά, βέβαια, η σωστή χρήση των κοινωνικών δικτύων και του διαδικτύου μπορούν να συμβάλουν στην οικοδόμηση μιας στέρεης φιλίας. Τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα μπορούν να φέρουν κοντά ανθρώπους που είναι απομακρυσμένοι ο ένας από τον άλλο. Δίνουν, επίσης, τη δυνατότητα για νέες γνωριμίες και διεξαγωγή συζητήσεων. Άρα, η χρήση της τεχνολογίας δεν αποτρέπει τη δημιουργία φιλίας, με τον όρο ότι χρησιμοποιείται με μέτρο και σύνεση.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας την εισήγησή μου, θα ήθελα να τονίσω ότι -υλικά τουλάχιστον- μπορούμε να ζήσουμε χωρίς φίλους. Το ζήτημα είναι να αναλογιστούμε τι είδους ποιότητα θα είχε η ζωή μας χωρίς την ύπαρξη της φιλίας. Ιδιαίτερα σήμερα, που είμαστε αντιμέτωποι με σωρεία προβλημάτων, η παρουσία φίλων δίπλα μας δίνει άλλο κίνητρο και περιεχόμενο στη ζωή μας.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Μ. – ΜΑΣΤΟΡΑΚΗ Ε. – ΠΟΥΛΑΚΟΥ Μ. -

ΧΑΝΙΩΤΗ Ν. – ΧΑΤΖΗΤΣΟΜΠΙΑΝΗ Μ. –